

נר לשולחן שבת

פרשת נח

העלון יצא רק במהדורה מקוונת

אל לומדי העלון, אנא התפללו
לרפואת הצייר המסור הרב דוד
הזקאל בן אסתר בילא שליט"א

כעת נבין מדוע נח שולח דווקא יונה שהיא ציפור חלושה ולא נשר אדיר כח שעף אלפי קילומטרים ללא מנוחה.

הוא שולח את היונה לארץ ישראל. והיה, אם היונה תצליח להגיע ולחזור לתיבה, הרי זה סימן שאפשר לחנות בדרך, כי הרי אין בכוח יונה לעבור דרך כה ארוכה, מאררט עד ארץ ישראל בטיסה אחת, היא חייבת חנויות ביניים. וכך, אם היונה תחזור עם עלה מארץ ישראל, זה סימן שקלו המים, זה סימן שיש בדרך אדמה שאפשר לנוח עליה.

עלה הזית הוא לא הסיבה ליציאה מהתיבה, אלא הוא רק סימן שהאדמה מאררט לארץ ישראל התייבשה, ובשטח ענק כזה אפשר לפזר את החיות.

לכן בפעם הראשונה שהיונה נשלחת ונכשלת אומרת התורה "ולא מצאה היונה מנוח לכף רגלה" - הבעיה היא במציאת מנוחה ולא במציאת העלה. והדברים מדויקים בפרשה הפלא ופלא. ("נר לשולחן שבת")

כתב הגאון רבי אברהם פאלאגני: 'לבי אומר לי שמי ארץ ישראל מתוקים משאר מימי העולם, לפי שלא היה מבול בארץ ישראל!' ("אברהם אכור" ועיי"ש)

"ואתה קח לך מכל מאכל - והיה לך ולהם לאכלה". (ו"כ"א)
ומה שתו בתיבה? מהיכן היתה להם שתיה?

נח טרח טורח גדול בתיבה ונתן להם ... מים לשתות. (דרשות רבי שם טוב) מהיכן היה לו מים!?

בענין זה מצינו שני אופנים, נביאם בקצרה:

א. בפרקי דרבי אליעזר כתב 'וחמש אפסניות היו בצד שמאל התיבה, המכניסים אמת המים, נפתחים ונסגרים' - היו אלו חמש חלונות, שנועדו להכניס מים להשקות את החיות בתיבה, ואף שמי המבול היו רותחין, יכלו לצננם. על ידי אמת המים ניקו את החיות, ששטפו אותן מהזבל שעליהן. (רד"ל פכ"ג)

גם אם הקב"ה קירר את המים מסביב לתיבה מסתבר שהם היו עדיין חמימים והיה צריך לקררם כדי שיהיו ראויים לשתיה. ("נר") רק המים שהיו ביבשה היו רותחים ומלאי גופרית. (מהרש"א סנהדרין)

ב. מי המבול לא היו ראויים כלל לשתיה. (רבנו בחיי בשם רס"ג ובש"ת חת"ס אהע"ז י"ד תמה בזה) 'סימן קללה היו...' ('סדר עולם' פ"ד) לכן נח הכניס שתיה עמו, וכדברי הרמב"ן שהיה הרבה מאד אוכל ומשקה בתיבה. ('אזניים לתורה' ועיי"ש) נח הכניס גם מים. (רבנו אפרים)

נסיים במה שפתחנו - כתב האברבנאל: הסיבה שנח שתה יין כשיצא מהתיבה, כי קץ בחייו, שלא ישתה עוד מים, אחרי שנה שלימה בה שתה מים בלבד...

סיפר רבינו ה"חפץ חיים": פעם אחת לפני שנים רבות היה רב צדיק וחסיד, אחד מגדולי הדור שעשה סעודה והשתכר. עלה על השולחן והחל לרקוד, לשמוח ולהשתובב, עד שהתפשט מבגדיו כולם ונשאר ערום לגמרי...

מרוב מאמץ נרדם. כשהתעורר נזכר בכל מה שעשה, התבייש מאד ולא יצא מביתו חודשיים. כשיצא אחרי חודשיים לרחוב ראה חנות של תמונות ומזכרות, והנה במרכז חלון הראווה עומדת תמונה שלו כשהוא שיכור. ברח חזרה לביתו...

מרוב בושה החליט לעזוב את המדינה ונסע ללונדון. שם ראה כי בכל חנויות הספרים נמצא ספר לבני הנוער הכותב נגד שכרות, ובכריכת הספר תמונה שלו ערום ומבוזה.

ברח גם משם, ונסע הרחק, לניו יורק, שם חשב שלא יכירוהו. באותו זמן החליטה ועדת האו"ם כי בגלל בעיות השכרות בעולם שבכל מדינות העולם יקדישו יום אחד בשנה נגד השכרות, ושעה אחת יספרו וידברו עליו - ראו מה עשתה שכרות לצדיק כמוהו, ויראו תמונות שלו...

לאן ילך אותו צדיק מרוב בושה, הרי בכל העולם רואים אותו וקוראים עליו?

אמר ה"חפץ חיים", זה לא סיפור חדש, זה סיפור ישן מאד, לפני ארבעת אלפים שנה. ומי היה אותו צדיק? זהו הצדיק נח, שעד היום כל ילד וילדה לומדים עליו בחומש. ומדי שנה בשנה קוראים בתורה את פרשת נח. ואפילו הגויים קוראים עליו.

רואים אנו נורא ואיום מה ההשפעה שיש לפעולה של אדם!

(מתוך דרשתו של הגה"צ רבי יעקב גלינסקי)

"וישלח את היונה מאתו לראות הקלו המים מעל פני האדמה". (ח"ח)

נח מנסה לברר אם אפשר כבר לצאת מהתיבה. הוא שולח יונה וכשהיא חוזרת עם עלה זית הוא יודע שאפשר - "וידע כי קלו המים". את העלה היא מביאה מארץ ישראל, מהר הזיתים או מגן עדן, שם לא ירד המבול.

והתמיהה עצומה, איך נח שנמצא בהרי אררט, מרחק עצום מארץ ישראל יכול לקבוע לפי עלה זית שהובא מארץ ישראל שהוא יכול לצאת מהתיבה, וכי אם בארץ ישראל הרחוקה קלו המים אזי באררט אפשר לצאת סוף סוף מהתיבה!?

צריך לומר שנח עשה הכל בחוכמה נפלאה! לנח היתה בעיה קשה: אין הוא יכול לדעת מתי לצאת מהתיבה, אף אם רואה הוא שהאדמה מסביב התיבה התייבשה, אין הוא יכול לדעת מה קורה בשאר העולם, והרי הוא צריך לפזר את החיות על שטח עצום, לפי מקום גידולה וטבעה של כל חיה וחיה.

אלא נח יודע שהמקום היחיד בעולם בו נמצאת צמחיה חיה הוא ארץ ישראל. נח גם יודע היכן הוא נמצא, בהרי אררט. כדברי הפסוק "שנראו ראשי ההרים", וממילא הוא יודע בדיוק מה המרחק בינו לארץ ישראל.

"ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש" (ט"ה)

אחד ומיוחד היה רבי ראובן שפניר, כל ימיו עסק במצוות וגמילות חסדים. נספר מעשה אחד מני רבים שארעו עמו. המעשה אירע בימי העליה הגדולה לארץ של יהודי גרמניה

ערב שבת ור' ראובן ממהר לקבלת שבת בבית הכנסת הגדול בעיר תל אביב. בדרכו הוא חולף על פני זוג צעיר ותינוק ביד האישה, כשהם הולכים במהירות ובחפזון לכיוון הים. עיניהם אדומות מבכי והם נראים בצרה גדולה.

ר' ראובן עיכבם ופנה אליהם באדיבות, וביקש לדעת את סיבת צערם. הם שתקו ודמעות עלו בעיניהם. הפציר בהם.

החל האיש מספר את צפונות ליבו: "לפני מספר חודשים עלינו מגרמניה לארץ ישראל, אין לנו אף מכיר וקרוב בארץ, אין לנו היכן לגור. לישון אנו ישנים על ספסלים בגנים ציבוריים. בגלל התינוק איננו מוצאים עבודה. החלטנו החלטה נוראה: לאבד את עצמנו לדעת בטביעה".

כאשר שמע ר' ראובן דברים אלו צעק צעקה גדולה: "גיוואלד! הישמע כזאת בישראל!?"

פנה אל בני הזוג ואמר: "עלי דאגתכם, מהיום אני קרובכם, לא אנוח ולא אשקוט עד שאסדר אתכם".

חשב קצת ואמר: "בואו אחר". לקחם לבנין שהיה בשלבי הבניה האחרונים. לא היסס ר' ראובן ובעצם השבת דחף את הדלת בגופו החסון פעם ופעמיים עד שהדלת נפתחה לרווחה, הכניסם לחדר ואמר להם: "כאן תשבו עד אחרי שבת, ואי"ה לאחר מכן אדאג לכם לדירה קבועה".

ר' ראובן לא נח לרגע. ניגש לשכנים ברחוב וביקש אוכל. הללו הורידו מן הפתיליה את סיר החמין שהכינו למחר ונתנו לו. השיג חלות וכלי מטבח. אירגן מזרונים ושמיכות, ושוב אמר להם דברי עידוד. במשך השבת הוא אסף כל טוב והביא להם.

ביום ראשון בבוקר השכים ר' ראובן, ולפני שהתפלל הגיע לבנין שם היו הזוג, להיות לפני הפועלים, כדי שלא יגרמו להם צער ובושה. התחיל דין ודברים, ובעל הבית הוזמן למקום.

הסכים בעל הבית שהם ישארו עד שימצאו דירה. וכדי למנוע פלישות לדירות הסכים להעסיק את האיש כשומר לילה בבנין. בעזרת ר' ראובן הועבר הילד לבית ילדים והאישה מצאה עבודה. כיום מותר לגלות כי העולה המסכן והמיואש של אז נהיה לאחד היבואנים והיצואנים הגדולים בארץ! כל השנים הוא חיפש אחר ר' ראובן להודות לו על הצלתם אשר זכה לקיים בשעת צרתם.

כששאלו פעם את ר' ראובן מה עלה בגורלם של בני הזוג. ענה שהוא נזהר מלפגוש אותם, כיון שהוא חושש כי יהודי זה שבשעתו הגיע עד דכא וב"ה נהפך עליו הגורל ונהיה לעשיר, הרי אם יפגשו פנים אל פנים עלול להזכר במעמדו השפל שהיה אז, ובפרט יזכר במעשה שרצה לאבד אותם ואת ילדם הרך בעת צרתם, תהיה לו מזה חלישות הדעת והוא יתבייש מפניו, לפיכך מוטב להמנע מפגישה כזו!!!

בימים אלו, לפני למעלה ממאה שלוש שנה הוקמה העיר פתח תקוה, אותה הקימו קבוצת יהודים ירושלמים שביקשו ליישב את ארץ ישראל, לעבוד אדמתה ולקיים את המצוות התלויות בה. ראשוני המושבה היו אנשי תורה ומעש, חרדים לדבר ה' ותורתו, ותיקנו בה את מנהגי ירושלים.

נביא כמה ממנהגי ירושלים והקשר שלהם לפתח תקוה

ברחובותיה הראשונים של פ"ת לא סללו צומת בצורה כזו. בעולם מקובל שהם עשו זאת כדי שלא ליצור צורת צלב! אך נראה לי שהסיבה לכך אחרת. הם עשו זאת בחוכמה, שהרחובות לא יהיו מפולשים, לענין רשויות וטלטול בשבת. (נר לשולחן שבת)

כדי להתיר את הטלטול בשבת, היו נוהגים בירושלים לרכוש ליום אחד את מפתחות שערי העיר מהמושל. המפתחות היו בידי המושל הצבאי של העיר שהיה גר במצודת דוד. משמורת חייליו היו עומדים בשעריה של ירושלים מהזריחה לשקיעה, בה נעלו את השערים.

במות הסולטן הטורקי שהיה גם שליטה של ארץ ישראל, נהגו היהודים לשכור שוב את המפתחות. תמורת הרשות לקיים מנהג זה נתנו מתנות נכבדות למושלי העיר. (פרי האדמה)

בבית הכנסת "רבן יוחנן בן זכאי" היה כד שמן זית, שאספו מהתושבים ונקרא "שמן העירוב". בו עשו שיתופי מבואות וחצרות. ובחרו בשמן, שעומד זמן רב ולא מתקלקל. ("שדה הארץ")

בעת קניית המפתח ממושל העיר התאספו חכמי הספרדים בבית הכנסת "רבן יוחנן בן זכאי" ועשו על השמן ברכת שיתופי מבואות. את פך השמן הניחו מעל ארון הקודש והזהירו שכל מי שיגע בו לא יוציא את שנתו...

המוסלמים, בעלי אמונות טפלות האמינו שזה טקס ברכה למלכות החדשה וברכת חכמי ישראל עם קדומים קדושה היא... ואילו חכמי הנוצרים קישרו בין שני המנהגים וטענו שהמפתח של ירושלים נמשח בשמן בטקס סודי, שהמקובלים אומרים בו פסוקים מסתוריים... או שמישיחה זו מעין משיחת המלכים... (ס"ה)

בפתח תקווה מקבלים שבת ארבעים דקות לפני השקיעה, כמנהג ירושלים. הגאון רבי יהושע נויבירט הביא ממרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך, שמנהג ירושלים זה הוא לנשים ולא לגברים, כיון שהן מדליקות הנר ומכינות את השבת. ("שמירת שבת כהלכתה" פמ"ז)

והטעם שמקדימין להדליק, כדי שיהיה אפשר להתפלל מנחה בציבור לפני השקיעה. ("שולחן שלמה" רס"א ס"ק ז')

ביום ראשון ז' חשוון שנת תרל"ט החלו המתיישבים בפ"ת בעבודת האדמה. בטקס חגיגי חרשו את התלם הראשון עם שנים עשרה צמדי בקר, אותם בחר וקנה ר' יהודה ראב, וברכו "שהחינו". לאחר החריש ובניית "הבתים", ניגשו לחפירת באר. יהודה ראב ניצח על המלאכה. בתחילת חודש כסלו, בעומק עשרים וחמש מטר נמצאו מים. הבאר נקראה "ביר שוע" - "באר ישועה". הבאר הזו נמצאת ב"כיכר המייסדים" במרכז העיר.

מה הדין אם שאל טל ומטר בימים אלו, לפני ז' בחשוון?

הגאונים רבי שלמה זלמן אויערבאך ורבי בן ציון אבא שאול פסקו שאינו חוזר.

אף שאם שאל מטר בימות החמה, מחזירים אותו, היינו משום שגשמים בקיץ סימן קללה הם, כמבואר בגמרא. משא"כ אחר סוכות הוא כבר זמן גשמים, אלא שאין שואלים גשמים עד ז' בחשוון, בגלל הטעם כדי שיעזב אחרון שבישראל לנהר פרת, וכיון שאינו סימן קללה אינו חוזר. ("אור לציון" ח"ב פ"ז, "אשי ישראל" פכ"ג)

ואילו הגאונים רבי אהרן ליב שטיינמן ורבי חיים קניבסקי שליט"א הורו שיש לחזור. ("נר לשולחן שבת" מפי ידידי הרה"ג ש"ו)

הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר פסק שיש לחזור. ("קובץ מנחת לוי" י"ז)

סיפר לי הגאון ר' משה שטיין שליט"א שפעם בעת היותו בחור בישיבת "חכמי לובלין", ישיבתו של הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר, כששימש שליח ציבור בימים אלו טעה והזכיר בחזרת הש"ץ "ותן טל ומטר לברכה".

הגאון רבי דוד צבי שנייבלג שהתפלל בישיבה סימן לו לחזור. אך הוא לא הבין מה רבי דוד רוצה ממנו... ניגש רבי דוד לרב וואזנר, והוא השיבו שהש"ץ ימשיך ולא יחזור.

הוסיף הרב שטיין שנראה לו ליישב את הסתירה בדברי הרב וואזנר, שיש הבדל אם טעה בתפילת לחש, שאז צריך לחזור, לבין אם טעה בחזרת הש"ץ, שלא צריך לחזור. ("נר לשולחן שבת")

מעשה באחד שאמר "ותן ברכה" קודם ז' בחשוון אלא שאחר כך חשב שכבר צריך לומר "ותן טל ומטר", חזר לברכת השנים ואמר "ותן טל ומטר" והצריכו ה"חזון איש" לחזור ולהתפלל. ("דינים והנהגות")

גשמים בקיץ סימן קללה - ידידי הרה"ג ש"ו שאל את מרן הגאון רבי חיים קניבסקי מה דינו של אדם המבקש בימים אלו "ותן טל ומטר" בברכת "שמע קולנו". השיבו רבינו: "לא יחזור, גם אדם שיקלל את חברו בתפילה, בברכת שמע קולנו לא יחזור".

באותה לשון כמעט השיבו מרן הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן. והסביר דבריו, שרק מי שהזכיר גשם בברכת השנים צריך לחזור, כי זו קללה, אבל מי שמבקש גשם בברכת שמע קולנו הרי הוא כמו בני ינוה, שהיו צריכים גשם בימות החמה. באופן פרטי הוא רוצה גשם, זה צורכו אף שזו קללה וזה לא טוב לא צריך לחזור. אכן, גם מי שיקלל קללות אחרות בברכת שמע קולנו לא חוזר... ("נר לשולחן שבת" ועיין תענית ג' יד')